

S.T. COLERIDGE'İN MUHAFAZAKARLIK DÖNEMİ: TRİNİTERYANİZME YOLCULUK

Nurten BİRLİK*

Öz

S.T. Coleridge'in şair olarak en üretken olabildiği zaman dilimi 1797-1798 yıllarıdır. En güzel şiirlerini bu dönemde yazdığı için bu dönem onun şiir yaşamında olgunluk yılları olarak kabul edilir. Ancak, *Lirik Baladlar*'ın yayımlanmasını takiben Coleridge'in Almanya gezisi ve Alman idealistlerini okumasından sonra, hem felsefi, hem politik hem de şiir estetiği konusundaki düşünce ve pratiğinde radikal değişimler olur. Bu Hristiyanlığın daha rasyonel ve bilimsel bir bakış açısıyla yorumlandığı Tevhitçi (Unitarian,) çizgiden daha muhafazakar bir bakış açısının hakim olduğu Triniteryen (Trinitarian) bir çizgiye kayıştır aynı zamanda. Coleridge, politik olarak da daha önce kurulu düzen ve kral karşıtı bir çizgideyken ve Pitt hükümetinin politikalarını sert bir şekilde eleştiriyorken Almanya seyahati sonrası kurulu düzeni destekler. Muhafazakar Hristiyanlık ile Alman idealizmi arasında uzlaşa sağlamaya çalışır. Bu yazı daha çok düz yazıda başarılı olduğu geç döneminde, Coleridge'in özel hayatına göndermeler yaparak, yıllar içinde değişen politik ve dini görüşleri arasındaki etkileşimi irdelemeyi hedefler.

Anahtar kelimeler: ST Coleridge, Tevhitçilik, İngiliz Romantik Şiiri, Coleridge ve Hristiyanlık, Coleridge ve Politika,,Triniteryanizm, Düşünceye Yardımlar, Kilisenin ve Devletin Yapısı Üzerine

Abstract

S.T. Coleridge's Conservative Years: A Journey to Trinitarianism

The years 1797-1798 mark the most prolific years of Coleridge. This period is also regarded as his mature period as he wrote his best poems during this time. However, in the aftermath of the publication of the *Lyrical Ballads* (1798) and his trip to Germany, and his encounter with German idealists, Coleridge underwent radical changes in his views concerning philosophy, politics and aesthetics. This was also a move away from Unitarianism, a re-evaluation of the Bible from a rational and scientific viewpoint, towards Trinitarianism, which was dominated by a more conservative perspective. Although he supported anti-establishment views, was against the Divine Right of Kings and harshly criticized the political practice of the

* Doç. Dr. Nurten Birlik, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, nbirlik@metu.edu.tr

Pitt government, on his return from Germany, he began to support the established system. He tried to reconcile a conservative interpretation of Christianity with German idealism. This essay aims to explore the intricate relations between his political and religious views in his later conservative years with references to his biography.

Keywords: *ST Coleridge, Unitarianism, English Romantic Poetry, Coleridge and Christianity, Coleridge and Politics, Trinitarianism, Aids to Reflection, On the Constitution of the Church and State*

Wordsworth ve Coleridge en güzel şiirlerini 1797-1798 yıllarında yazmışlardır.¹ Özellikle 1797 yılı onlar için harikalar yılıydı. Bu yüzden de, Wordsworth ve Coleridge'in karşılaştıkları 1797 Haziran'ı İngiliz Romantizminin sembolik başlangıç tarihi olarak alınır (Ashton 46). Arkadaşlıklarının başlangıcında Wordsworth henüz Coleridge gibi ünlenmemişti ve kız kardeşi Dorothy ile Dorset'te sessiz sedasız bir yaşam sürüyordu. Önceleri Coleridge hem entelektüel hem de yaratıcılık anlamında daha baskınken (Gravil 26) daha sonra bu güç dengesi değişir ve *Prelüd*'ün (The Prelude, 1799) yayımlanmasıyla birlikte Wordsworth bu ilişkide gittikçe daha baskın olmaya başlar. Bloom bu etkileşim üzerine şöyle der: "Wordsworth kendine özgü şiirini oluştururken Coleridge'in şiirinden büyük oranda etkilendi. Coleridge'in şiiri Wordsworth'unki içinde eridi demek çok da büyük bir abartı sayılmaz" (1-2). Bloom bu fikrini "Tintern Kilisesinin Yakınında Yazılmış Dizeler" (Lines Composed a Few Miles above Tintern Abbey) ile "Gece Yarısı Ayazı" (Frost at Midnight) arasındaki paralelliklerin altını çizerek savunur. Gravil de, Wordsworth'un "Tintern Kilisesinin Yakınında Yazılmış Dizeler"i Coleridge'in söyleşi şiirlerinden etkilenecek yazdığını belirtir ve ekler: "Wordsworth'un çocukluk anıları olmasaydı Coleridge, *Osorio*'nun son bölümünde kullandığı imgeleri bulamazdı; Coleridge olmasaydı, Wordsworth, doğa, ruh ve insan zihni arasında gördüğü sıradışı etkileşim üzerine olan bakış açısını geliştiremezdi" (Gravil 26). Seamus Perry de Coleridge olmasaydı Wordsworth'un *Prelüd*'ü yazamayacağını söyler (661). Holmes bu konuda farklı düşünür ve Dorothy ile olan arkadaşlığı da Coleridge'i gittikçe artan bir şekilde etkiler, Dorothy'nin günlüğüne yazdığı doğa ile ilgili pek çok notun Coleridge'in şiirinde karşılığı vardır, bu durumda "kimin diğerini etkilediğini söylemek olanaksızdır," der (1989: 191). Walter Pater, Coleridge ve Wordsworth'ü

¹ Coleridge'in biyografisi ile ilgili bilgilerde tutarlılığı sağlamak için, Valerie Purton (*A Coleridge Chronology*. Houndsmills, Hampshire: Macmillan, 1993) ve Richard Holmes'un (*Coleridge*. Oxford. Oxford UP, 1982 ve *Coleridge Early Visions*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin, 1989) bu konudaki çalışmaları kaynak olarak alınmıştır.

şöyle karşılaştırır: “Wordsworth’da duygu ya da içgüdü olan şey Coleridge’de felsefi bir fikirdir. Wordsworth’un kavramları dağınık durumda kalma özelliğine sahipken, bunlar Coleridge tarafından formüle edilmiştir. Coleridge’in hatası ise, şekillendirici bir etkiden başka bir şey olarak deneyimlenemeyen bir ruhu bütüncül bir çerçeve içinde sabitleştirmek istemiş olmasıdır” (akt. Beer 2002: 239).

Bu etkileşim her ikisinin de şiirlerinden oluşan ve İngiliz edebiyatında yeni bir şiir akımının, Romantik şiirin başlangıcı niteliğindeki ortak bir çalışmayla, *Lirik Baladlar* ile sonuçlanır. Coleridge en büyük şiirlerini “Christabel”i, “Yaşlı Gemici”yi ve “Kubilay Han”ı William ve Dorothy Wordsworth ile neredeyse her gün görüştüğü ve şiir yaşamının olgunluk dönemi diye adlandırabileceğimiz bu dönemde yazmıştır. 1797-1798 kışında nasıl bu kadar üretken olabildiğine dair bir takım hipotezler ortaya atılmıştır. Bunlar arasından afyonruhuna daha yeni başladığı için kendini yeni doğmuş bir çocuk gibi hissettiği ve üretkenliğinin arttığına dair hipotez kulağa ilginç gelmektedir. Ancak Coleridge’in ömür boyu bu ilacı aldığına dikkat çeken Fruman, eğer üretkenliğinin nedeni afyonsa daha sonra neden üretmediğini sorar (264). Bir başka hipotez de William Wordsworth’dan esinlendiğidir ve her iki şairin de diğeri için katalist görevi gördüğü fikridir. Bu iki genç şair birbirine ilham vermiş ve birbirlerinin yaratıcı güçlerini artırmışlardır (Fruman 265). Ancak bu bakış açısının da tatmin edici olmadığı düşünülebilir çünkü iki şair daha sonra da ilişkilerine devam etmişlerdir ama Coleridge’in üretkenliğinde bir değişiklik olmamıştır.

Lirik Baladlar piyasaya sürüldüğünde (1798) Coleridge ve Wordsworth Almanya gezisinde olduğu için kitaba gelen ilk olumsuz tepkilerden fazla etkilenmediler. Coleridge kendini Alman kültürü ve edebiyatını tanımaya adanmıştı, Wordsworth kardeşler ise Almanya’nın doğal güzelliklerinin tadını çıkarmaktayı tercih ettiler. Almanya gezisi Wordsworth için sadece “gökyüzünün değişimi” anlamına gelirken Coleridge için “tinsel bir haç” gibiydi (Muirhead 49). Önce dil öğrenmek için çabaladı, sonra Blumenbach’ın fizyoloji dersleri için felsefi okumalarını erteledi ancak daha sonra Lessing’in eserleriyle edebiyat sonra da felsefe (özellikle Kant) okumaya başladı. Çakır, Coleridge’in “Göttingen’e gidişyle Kant’tan etkilenişi başlar” der (9). Coleridge iki ay için gittiği Almanya’da Sara’nın itirazlarına rağmen on ay kalır. Almanya gezisi sırasında Coleridge ile Sara’nın evliliklerini geri dönülmez bir şekilde derinden etkileyen üzücü bir olay olur, küçük oğulları Berkeley’yi 1799 nisanında kaybederler. Coleridge bu ölümün evliliklerindeki sorunları çözmelerine yardım edeceğini ve onları tekrar bir araya getireceğini umar, bu beklentilerini konu edinen bir şiir yazar (Purton 39). Ancak yine de Coleridge aynı yılın temmuzuna kadar

Almanya’da kalır. Bu gecikme evliliğindeki mutluluğuna oğlu Berkeley’nin ölümünden sonra bir gölge daha düşürür ve eşi Sara ile arasında onarılmayacak kadar derin bir duygusal uçurumun açılmasına neden olur (Holmes 1982: 15). Almanya’dan döndükten bir süre sonra özel yaşamı daha da karmaşık hale gelir, Ottery’deki kendi ailesiyle zaten çok iyi olmayan bağları iyice kopar. Sara ile Göller Bölgesi’nde, Keswick’teki Greta Hall’a taşınırlar, buradayken 1799 sonbaharında yeniden ümitsizce aşık olur. Greta Hall’de Coleridge düzenli bir hayat kurabilir ancak karısı ile olan tartışmaları hem sıklaşır hem de sertleşir. Çocuklarıyla birlikte olmak ona büyük keyif verir ama en büyük keyif kaynağı Wordsworth ve kız kardeşiyle, daha sonra da Hutchinson kardeşler ile yaptığı sohbetlerdir.²

Bu aynı zamanda Coleridge’in şiir yaşamında ve gençlik yıllarındaki düşüncelerinde önemli değişikliklerin olduğu, geç dönem olarak alabileceğimiz dönemin de başlangıcıdır. Daha sonra Romantik şiirin manifestosu olarak alınacak olan *Lirik Baladlar*’ın 1800 Önsöz’ünde Wordsworth açıkça Hartley’nin çağrışımçı kuramlarına gönderme yaptığında Coleridge bunlardan rahatsız olmadığı gibi bu Önsöz’den övgüyle söz eder, “Önsöz, şiir üzerine ortak düşüncelerimizi içerir,” der (CL I: 627). Hatta, bu Önsöz için, “kendi Beynimin yarı çocuğudur,” der (CL II: 830), bazı yerlerin kendi notlarından esinlediğini bile söyler. Ancak bundan iki yıl gibi kısa bir süre sonra aynı Önsöz’ü Sotheby’ye yazdığı mektuplarda sert bir dille eleştirir ve Wordsworth ile arasında derin fikir ayrılıkları olduğundan bahseder (Purton 57). Holmes da, Wordsworth ile Coleridge arasında önemli fikir ayrılığının ilk kez Almanya gezisi sırasında, Göttingen’de ortaya çıktığını savunur (1982: 15). İlginçtir ki Alman idealistlerini okumaya başlaması, *Lirik Baladlar*’ın yayımlanmasından bir yıl sonraya (1800)

² Üçünün bu bölgede yaptıkları yürüyüşler ve bu yürüyüşlerin esin kaynağı olduğu eserler her iki şairin de şiir yaşamlarında oldukça önemlidir. Bu arkadaşlık Coleridge’in şiir perisini harekete geçirirken karısı Sara’nın aslında onun için pek de uygun bir eş olmadığını da hissettirmiştir. Coleridge’in Wordsworth kardeşler ile paylaştığı coşkulara Sara çok sıcak bakmamış, hatta Coleridge’in “ev faturalarını ödeyeceği bir uğraştan” uzaklaşmasına neden olduğu için bu etkiden çok da hoşnut olmamıştır (Cooke 16). Ancak Coleridge’in evliliği ile ilgi huzursuzluğunun onun yazın hayatını tam olarak nasıl etkilediğini bilmemizin yolu yoktur çünkü 1834 yılında, Sara, Wordsworth ve Southey’nin önerisi üzerine aralarında geçen yazışmaları içeren çuvaldar dolusu mektubu yakmıştır (Lefebure, akt. Vickers 69). Dolayısıyla, bu konuda Sara’nın neler yaşadığını ve hissettiğini bilemeyiz, onların evlilikleri hakkında tek bilgi kaynağı Coleridge’in *Not Defterleri*’dir (buraya yazdığı izlenimleri tek taraflıdır) ya da her ikisinin üçüncü kişilere yazdığı mektuplardır. Coleridge’in Southey’ye yazdığı iki mektup onun evliliği ile ilgili çok önemli bir detayın altını çizer: birincisinde Sara’ya yazdığı bir mektuptan bahseder ve iki yüzlü bir tavırla ona sevgi ifadeleri kullandığı için utandığını yazar (CL I: 132). İkinci mektupta da Sara ile her şeye rağmen “görevini yapmak için evleneceğini” yazar (CL I: 145).

rastlar. Kitson, Göller Bölgesi'ne taşdıktan sonra Coleridge, Kant'ı ve Alman idealist felsefesini okuyarak bir değişim yaşamış, ampirik bir çizgiden, bilginin oluşturulmasında insan zihnine daha aktif bir rol veren idealist bir çizgiye geçmiştir, der (339). Ancak yine de 1801'deki yazılarına kadar yazdıklarında Hartley'nin çağrışımıcılığı görülür. Leslie Stephen, Coleridge'in 1801'de yazılan ancak basılmamış bir eserine gönderme yaparak onun "sanki hiç Alman felsefesi okumamış gibi" yazdığını söyler, "[y]azdıklarında Schelling'in aşkın felsefesini göremeyiz.... Locke'un felsefesinden hoşnutsuzdur ancak genel olarak Locke çizgisinden kopmamıştır." Stephens onun Kant çizgisi doğrultusunda değişimin arifesinde olduğunu ancak hala değişmediğini belirtir (akt. Murihead 50-51). Willey, Coleridge'in bu döneme kadar olan entelektüel gelişimindeki akışı şöyle özetler: "felsefede Locke geleneği, Hartley'nin çağrışımıcılığı, Paley ve Bentham'ın Tevhitçiliği, Priestley ve Godwin'in gerekirciliği, Fransa'nın Jakobenliği, Spinoza ve takipçilerinin panteizmi, on sekizinci yüzyılın deizmi ve Socianizmi" (221). 1801 yılının Mart ayında Tom Poole'a "Hartley'ye dayanan çağrışımıcılık doktrinini tamamen bir kenara attığını" söyler (akt. Purton 51). 1801 yılının sonlarına doğru yazdıklarında Newton'un felsefesindeki yanılısamayı açığa çıkardığını, ve bu felsefede insan zihninin bütün ulvililiğini yitirerek "dış dünyaya tembel tembel bakan" pasif bir olgu olarak alındığını belirtir (akt. Muirhead 51). Dolayısıyla Newton'un felsefesinde insan zihni de bir "şey" olarak algılanır, Tanrı'nın imgesi değildir, bu yüzden de bu felsefede Coleridge'e göre temel bir yanlışlık vardır. Bu dönemden sonra artık söyledikleri "kulağa radikal değil muhafazakar gelir" (Purton 58). Düzyazılarında da savunduğu görüşler hep bu çizgidedir. Coleridge'in Almanya gezisi sadece felsefi çizgisinde değil diğer daha pek çok konuda, özellikle politik anlamda da bir değişim yaşamasına ve vatanına karşı "yeni güçlü bir bağlılık duygusu" geliştirmesine neden olur (Holmes 1989: 205). 1803 yılında *Morning Post* için yazdığđ yazılarında açık bir şekilde Fransa'ya karşı İngiliz politikasını destekleyen yazılar yazar (Purton 62).

Bu dönemde Coleridge'in yaşamında daha öncekilerle karşılaştırıldığında çok daha ciddi olan başka sorunların da başladığı görülür. Daha önce Nether-Stowey'de komşusu olan Thomas Poole'un düzenli olarak yaptığı yardımlara rağmen Coleridge bu dönemde ciddi anlamda ekonomik sorunlar yaşar. Sağlık sorunlarıyla birlikte evdeki huzursuzluklar da iyice artar. Bloom sağlık koşullarının belki de mutsuz evliliğinden dolayı kötüye gittiğini söyler (2). Üstüne üstlük, daha önce değinildiği gibi, Wordsworth'un gelecekteki eşinin kız kardeşi olan ve eşiyle aynı adı taşıyan Sara Hutchinson'a umutsuzca aşık olur. Bu aşk uzunca bir süre onun için

başka bir mutsuzluk kaynağı haline gelir. Holmes bu ilişki üzerine şöyle der: “Sara Hutchinson’a olan aşkı bundan sonra neredeyse on yıl boyunca yazdığı ve yaptığı her şeyi şekillendirecek kadar güçlüydü”: evliliğinin iyice bitmesine, sağlığının daha da kötüleşmesine ve çalışmalarını devam ettirmek için içindeki iradenin neredeyse tükenmesine neden oldu. “Asra olarak hitap ettiği bu kadın, fantezi dünyasına hakim oldu, onu afyona ve alkole daha da iten kişisel yetersizlik ve başarısızlık duygusunu büyük oranda artırdı.” Ancak Holmes burada ilginç bir noktanın altını çizer, “eğer Sara Hutchinson olmasaydı, Coleridge başka birine aşık olurdu çünkü onun ‘Kubilay Han’daki gibi ‘Habeş kızı’ nı bulması gerekti,” der (1982: 17).³

1798 Eylül’ünde Almanya’ya gittikten sonra Coleridge’in yaratıcı enerjisi şaşırtıcı bir hızla azalmıştır. Almanya’dan sonra yazdığı şiirler ya uyarılma ya da daha önceki şiirlerinin düzeyini yakalayamayan vasat şiirlerdir (Haven 75). Bu şiirleri ise Coleridge’in edebi gelişimini araştıran araştırmacılar dışında kimse önemsemez (Radley 44). Şiir anlamında üretken olabildiği son yıl 1802 idi. Bu tarihten önce yazdığı yüksek imgelem ve söyleşi şiirleri çıkarıldığında geriye kalan şiirlerinden ötürü Coleridge’i büyük şair diye anamayız, hatta ortalamanın üzerinde bir şair olarak bile düşünemeyiz, geri kalan şiirleri onu Southey ve Crabbe düzeyinde bir şair yapar ancak (Haven 1). Geç dönemde değişik konularda düz yazı yazar ama bugün okuduğumuz şiirlerinden sadece çok azını [“Üzüntü: bir Od,” (Dejection: An Ode) “Güneşin Doğuşundan Önce İlahi” (Hymn Before Sunrise) ve “Resim”i (The Picture)] yazabilmiştir. Daha sonra yazdıkları eski şiirleriyle boy ölçüşemeyecek kadar sıradandır. Asra’nın etkisiyle pek çok şiir yazar ama bunlar “Üzüntü: bir Od” dışında bugün fazla okunmaz. Bu aşk şiirlerini Coleridge, gittikçe artan ve kimseyle paylaşmadığı bir suçluluk duygusuyla yazmıştır. Bunlarda da genellikle “Üzüntü: bir Od” örneğinde olduğu gibi, eski şiirleri çizgisinde şiir yazamamasını şiirleştirmiştir, yani şiir yazamama sürecini temalaştırmıştır. “Yayımlandığı haliyle ‘Üzüntü’ adı verilmeyen bir kadına hitaben ve sanki sadece kendi yaratıcı gücü üzerine yazılmış izlenimini verir. Sanki Coleridge’in kendi kendini yoğun bir şekilde analizi, yaşadığı çaresizlik, kendi zihni ve doğa arasındaki ilişki üzerine yaptığı yorumlar hakkındaymış gibi anlaşılır” ve “bu şiirinde diğer şiirlerinden farklı olarak, kendi içinde uyumlu bir

³ Coleridge eşinden ayrılmasına rağmen Sara Hutchinson’ın kendisini kabul etmeyeceğini biliyordu. Zaten Wordsworth’un 1802’de Asra’nın kız kardeşi Mary ile evlenmesi de böyle olası bir ilişkinin Wordsworth ile olan dostluğunu kötü yönde etkileyeceği anlamına geliyordu. Wordsworth’lara daima kuşkuyla bakan ve kendi ailesi ile ilgili sürekli sorunlar yaşatan eşi Sara Fricker’in aksine, Asra onun için hem Wordsworth ve çevresinde Coleridge’i mutlu edebilecek ve kafaca uyuştukları bir kadın tipini hem de ulaşılması olanaksız olan birini simgeliyordu.

evrenden kovulmuş gibidir. Yaratıcı gücünün nasıl işlediğini hatırlamaya çalışır şiir boyunca ve bu hatırlama süreci şiirin kendisini oluşturur” (Birlik 161,162). Bu şiirde diğer şiirlerinde yaşadığı deneyimi, resimselden yüceye geçişi başaramaz ve bu başarısızlığın verdiği elemi yaşar: “Gözünün gördüğü ampirik gerçekliğin ötesine geçemez. Kendi ruhundaki ve doğadaki mistik güç arasındaki etkileşimi yaşayamadığı için, tinsel bir açmazla karşı karşıyadır. Bu başarısızlığın kederini yaşar ve bu süreci şiirleştirir. Aslında bu şiir paradoksal olarak Coleridge’in şiir yazma süreçlerini çok daha net olarak gösterir, bu yüzden ‘Üzüntü’ için şiir yazma süreci üzerine bir şiirdir diyebiliriz” (Birlik 162). Sonuç olarak bu şiirde “rüzgâr, arpi harekete geçirip ahenkli sesler çıkaramaz. Hatta rüzgârın şarkısı ahenkli olmaktan öte, korkunçtur: ‘kış rüzgârlarından da kötü’ (*worse than wintry*). Rüzgâr gibi arp da olumsuz çağrışımlara sahiptir. Arp, mutsuz ve hezeyan içinde sesler çıkarır ve ‘korkutucu bir öykü’ anlatır” (Birlik 166)⁴.

Daha sonra yazdıklarında Alman edebiyatından eserleri model alır, uyarlar, (çoğu kez kaynak göstermeden) serbest çeviri yapar (Fruman 258). Bu dönemde Coleridge şairliği ile değil de gazeteciliği ile üretkendir ve neredeyse on yıl boyunca (1803-1814 arasında) yeni bir şiir kitabı yayımlamamıştır. Hatta bu dönem “şiir yeteneğimi yitirdim” dediği bir dönemdir. 25 Mart 1801’de, daha 29 yaşındayken, Godwin’e yazdığı bir mektupta “İçimdeki şair öldü,” der (CL II: 714)). Fausset’in dediği gibi bir bakıma onunkisi “ölümden sonra yaşamdı” (*a posthumous existence*), şair Coleridge çoktan ölmüştü (akt. Urgan 256). Haklı olarak Urgan, “[o]nun yaratıcılığı Wordsworth’unkinden bile daha kısa sürmüş, 1797’de başlayıp, 1802’de bitivermiştir,” der (258). ⁵Bloom ise “Coleridge gibi yetenekli bir şairin iyi diyebileceğimiz sadece dokuz civarında şiir yazmış olması üzücüdür ancak bu iyi şiirlerin eşsizliği yazdıklarının azlığını bir şekilde dengeler,” der (3). Walter Pater, Coleridge’in “kendine özgü” bir çekiciliği olduğundan, kendi hakkında “başarısızlık efsanesi” yaratmak istediğinden

⁴ Bu makalede Coleridge’in şiirlerinden yapılan alıntılar için aksi belirtilmediği sürece, *Coleridge’s Poetry and Prose A Norton Critical Edition*. Eds. N. Halmi, P. Magnuson and R. Modiano. New York: Norton. (2004) kaynak olarak alınmıştır.

⁵ Mina Urgan, Coleridge’in Romantizm’in özüne Wordsworth’ten daha yakın olduğunu söyler ve bu değerlendirmesini şöyle açıklar: “Çünkü Wordsworth ancak bir tek özelliğinden, yani doğa sevgisinden ötürü Romantik sayılabilir. Oysa Coleridge’de hem doğa sevgisi hem de bu akımın tüm öteki özellikleri vardır. Hatta kişiliği ve özel yaşamı bile, Romantizm deyince aklımıza gelenlere tam anlamıyla uygundur” (249). Wordsworth’un şiirlerindeki Romantik öğeleri doğa sevgisiyle sınırlamak çok genelleyci bir ifade olmakla birlikte yine de Coleridge’in yaşamına, olgunluk dönemi şiirlerine ve geç dönem düz yazılarına eş güdümlü olarak bakınca Urgan’ın sözlerine hak veririz.

bahseder ve eserlerinin tümü göz önüne alındığında bu efsanenin pek de yanlış olmadığını belirtir (akt. Bloom 1986:2).

Geç dönemde şiir perisinin Coleridge'i terk etmesi ve eskisi kadar güzel şiirler yazamaması değişik eleştirmenler tarafından yeteneğini kaybetmesine, artan afyon bağımlılığına ya da Wordsworth ile olan ilişkisinin iyice bozulmasına bağlansa da bu soruya tatmin edici bir açıklama getirmek zordur. Onun üretkenliğinin şiirde azalması ve afyon bağımlılığı üzerine Holmes şöyle der: dayanılmaz bir durumdan fiziksel kaçış için, "afyon sadece bir semptomdur" (1982: 22). Aralarında Wordsworth'ün ve Hazlitt'in de olduğu çağdaşı bir grup eleştirmen ise onun şiirdeki yaratıcılığını öldüren asıl şeyin Alman felsefesini okumaya başlaması olduğunu düşünür (Ashton 4). McGann, Coleridge'in geç döneminde yaratıcı şiir gücünden ziyade onun şiirle ilintili olan "inançlarının" kaybolduğunu söyler (99). Bu nedenler arasında belki de en belirleyici olanı kendisi ile dış gerçeklik arasındaki ilişkiyi ya da kendisi ile dil ya da dışavurum arasındaki ilişkiyi, eskiden olduğu gibi çağrışımcılık felsefesiyle değil de, Alman idealistlerinin düşünceleriyle tanımlama girişimidir.

Coleridge'in içinde yaşadığı tarihsel süreç, hem içerde hem de dışarıda zor geçen bir süreçtir ve bu dönem onun olmayı istediği bir yazar tipi için kötü bir zamandır. Aynı şey Wordsworth için de söylenebilir, der Holmes, ancak sonra ekler, Wordsworth'ün güç alabileceği başka iç kaynakları vardır; sarsılmaz aile ilişkileri, çocukluğuna kadar uzanan özgeçmişinin esinlediği içsel şiir kaynağı, soğukkanlı bir yapısı ve 1802'den itibaren her iki tarafın da olgunluk döneminde verdiği bir kararla kurulan sakin ve mutlu bir evliliği (1982: 22). Bu yüzden Wordsworth'da tam tersi bir durum gözlemlenir. 1814'te *Gezinti* (The Excursion) ve 1815'te *Şiirler* (Poems) başlıklı şiir kitaplarını yayımlar. Ancak bu şiirlerde de, politik olarak ne kadar tutucu olursa olsun Wordsworth'un doğa algısı, şiir kişinin öznelliğine yaptığı vurgu, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi tanımlama şekli, şiir dilini kullanışı, şiirdeki biçimsel öğeler, onu on sekizinci yüzyıl estetiğinden derin bir şekilde ayırmaya devam eder.

Coleridge, 1804 Nisan'ında, iyice bozulan sağlık durumunun farklı bir iklimde düzeleceği umuduyla, ani bir kararla her şeyi olduğu gibi arkada bırakıp Malta'ya gitmeye karar verir. Malta'da iken ailesiyle pek de iletişim kurmaz. Aslında iki yıl kadar İngiltere'den uzak kaldığı bu dönemde çok az kişiyle haberleşir. Bu dönemde üretkenlik açısından pek de verimli olamaz. Yazdığı şeylerin pek çoğu kaybolduğu için bu döneme ait yazdıklarından *Not Defterleri*'nden başka bir şey bilinmez (Mazzeo 104). Greta Hall'da, hem sağlıkla ilgili hem de ruhsal sıkıntılar nedeniyle afyonruhu alımları oldukça sıklaşmıştır ancak *Not Defterleri*'nden anlaşıldığı kadarıyla

Malta'da kaldığı süre içinde afyona iyice bağımlı hale gelir. Bunun nedeniyse, Cooke'a göre artık geri dönülmez bir boyutta olan derin yalnızlık duygusudur (26). Asra'ya olan ümitsiz aşkı onun için daha da çok ruhsal çöküntü yaratır duruma gelir. Geri geldiğinde ise Sara Coleridge ile olan ilişkileri tam anlamıyla bitmiş durumdadır. Vickers, "Sara idrak edemese de Malta gezisi evliliklerinin sonu olmuştur" ve bundan sonra Coleridge hiçbir şekilde evine "eş" olarak geri dönmeyecektir, der (79). Öte yandan Malta'da kaldığı süre içinde iyice muhafazakarlaşır. Şubat 1805'te Malta'da yazdığı notlarda: "Tevhitçilik (*Unitarianism*), bütün formlarıyla puta tapıcılıktır," der ve yaşamının geri kalan yıllarını şekillendirecek olan Triniteryanizme (*Trinitarianism*) yaklaşır (Purton 71).

Haziran 1809'da denemelerini yayımladığı *Dost* (The Friend) başlıklı bir dergi çıkarmaya başlar ancak okuyucu üyeliğiyle ayakta kalacağını ümit ettiği bu dergideki denemeleri okuyucu tarafından pek de tutulmayınca ve aidatlar zamanında ödenmeyince sadece yirmi yedi sayı yayımlandıktan sonra kapanır. 1809'a kadar hükümet ve yönetim şekliyle ilgili politik yazıları bölük pörçük bir durumda iken *Dost*'ta yayımladığı yazılarında bu konudaki görüşlerini daha düzenli ve sistemli verdiğini gözlemleriz. Bu yazılarındaki ortak nokta ise, gençlik yıllarında etkisinde kaldığı ve bu konuda kuramları olan Hobbes, Rousseau ve Godwin gibi düşünürlerden epeyce uzaklaştığıdır. Tevhitçiliğe daha önce olduğu gibi saldırmaya devam eder. *Dost*'ta daha önce üzerine yazdığı ve konuştuğu şeyleri, politik dersleri, seyahat yazılarını, felsefe, psikoloji, tarih ve gazetecilikle ilgili birikimlerini ve tinsel özyaşamöyküsü malzeme olarak kullanır. Otuz yedi yaşında çıkardığı bu dergi geç dönemde sadece onun kafasını meşgul eden şeyleri değil ayrıca "onun dehasının boyutlarını" da gösterir (Holmes 1982: 29). Bu dergide amacının ne olduğumuzu ve ne olmak üzere doğduğumuzu irdelemek olduğunu söyler (*The Friend* 1-8). Gerçeğin araştırılması, algılanması ve idame ettirilebilmesi için gerekli kalıcı ve evrensel kuralları keşfetmede zihne yardım edecektir. Yazıları üç alanı kapsayacaktır: devletin vatandaşlarını (politik konuları), komşularımızı (ahlaki konuları) ve Yaradanın yarattıklarını (dini konuları) (*The Friend* 384).

1810 yılında Wordsworth ve Coleridge'in arası daha sonra hiçbir zaman eski halini almayacak şekilde bozulmuştur, bunun nedeniyse yazınsal değil oldukça beklenmeyen bir şeydir: Basil Montagu adında patavatsız bir arkadaşı, Coleridge'e, Wordsworth'ların onun "iflah olmaz bir başbelası" ve "korkunç bir ayyaş" olduğunu düşündüklerini ve kendini bu konuda uyardıklarını ağzından kaçırmıştır (Purton 89). Ancak Doughty'ye göre, Montagu'nun patavatsızlığından önce de Wordsworth'ün Coleridge'e karşı, gittikçe artan afyonruhu ve içki tüketiminden dolayı olumsuz tepkileri vardır

(358). Bundan sonra iki şair asla eskisi gibi olamamış ve Coleridge de bir daha Göller Bölgesi'ne uğramamıştır.

Bu dönem İngiltere için hem içerde hem de dışarda zor bir dönemdir. Coleridge'in hem önemli hükümet politikalarını savunuyor olması hem de politik anlamda radikal çizgidekileri sert bir dille eleştirmesi onun pek çok düşman kazanmasına yol açar ancak onun asıl düşmanı içerdedir, der Holmes. Coleridge'in 1810 yılına ait *Not Defterleri*'nde yazdıkları, onun aslında ne kadar acı çektiğinin kanıtıdır. Bu *Not Defterleri*'nde Wordsworth'lar ve Asra tarafından ihanete uğramış hissetmesi, yeteneklerinin ve dehasının kendisini terk etmesi, afyon krizleri sık sık değindiği konulardır. Bu notlarından bazen kendini öldürmeyi bile düşündüğü anlaşılmaktadır. Yazdıkları, korkunç depresyon nöbetleri, histeri, ağlama krizleri, halüsinasyonlar, uzun geceler boyunca süren kendini hırpalama ve iğrenme dönemleri yaşadığını gösterir (1982: 31). Verdiği söylevlerdeki performansı oldukça düşüktür, tutarsız ve beklenmedik şeyler yapar. Bir konuda konuşacağını vadedip ilgisi olmayan başka bir konuda söylev verir örneğin (Purton 94). Ya da konuşmasını son anda iptal eder. Evden ayrılmış, yapayalnız bir şekilde Covent Garden'da bir otelde yaşar, bütün zamanını gazeteciliğe ayırır. *Courier* başlıklı gazeteye neredeyse yüzden fazla yazı yazar. 1810'da Göller Bölgesi'nden ayrıldığında afyon bağımlılığı yaşamını tehdit edecek kadar ciddi boyutlara ulaşmıştır. 1814'te *Sybilline Leaves* basılır. Daha sonra, bu kitapçığa eleştirel bir önsöz yazmak üzere yola koyulur, bu önsöz'de Wordsworth ile olan ilişkilerini, ilk şiirlerinin entelektüel arka planını, *Lirik Baladlar*'ı ve Alman idealizmini keşfedişini ve bu keşfin kendi düşünce sistemi üzerindeki etkisini, ve kendine ait olan metafizikçi olarak şair kavramını, kısacası yazınsal yaşamöyküsünü, felsefi ve yazınsal analizlerle tartışmayı planlar. Doğa, zihin ve Hristiyanlık arasında başarmaya çalıştığı bağdaştırmaya, Wordsworth ile birlikte imgelemin yapısı üzerine yaptıkları irdelemelere ve Romantik şiir üzerine kendi kuramlarına yer verir. Ancak bu önsöz o kadar detaylı ve uzun olmuştur ki sonuçta iki ciltlik *Yazınsal Yaşamöyküsü* ortaya çıkmıştır. Çok akıcı olarak yazdığı bu dönemde, 1815'in Haziran ve Eylül ayları arasında *Yazınsal Yaşamöyküsü*'nün son iki bölümü hariç neredeyse hepsini bitirir.

Yazınsal Yaşamöyküsü ilk on dört bölüme kadar Wordsworth'ün şiirini överken bu bölümden sonra onu eleştirmeye başlar. Bazı bölümleri Wordsworth'ün 1800 ve 1815 yıllarında şiirlerine yazdığı önsözlerdeki düşüncelerle bir diyalog gibidir. Dolayısıyla kitabı iki farklı bölümden oluşmuş gibi görmek mümkündür. Eleştirmenlerin ve Coleridge'in yaşadığı dönemde ve sonrasında bu esere tepkileri farklılık göstermiştir. Coleridge

Yazınsal Yaşamöyküsü'nü Wordsworth ile olan arkadaşlığı eski derinliğini yitirdikten sonra yazdığı için, bu kitap Ruston'a göre bir bakıma Coleridge'in Wordsworth ile yaptıkları ortak çalışmalarından hatırlarında kalanları kaydetme girişimidir (104). Engell bu kitapta kendi kişisel, tinsel, entelektüel ve eleştirel gelişimini anlatır der: "Kuramsal bir temel altyapı, kişisel bir tarih verir ve ardından da psikolojik ve felsefi ilkeler bağlamında 'uygulamalı eleştiri' (kendi bulduğu bir ifade) yapar" (61). Çakır ise *Yazınsal Yaşamöyküsü*'ndeki edebiyat ve felsefe ilişkisi üzerine şöyle der: "Coleridge *Yazınsal Yaşamöyküsü* ile İngiliz eleştirisinde ilk olarak felsefe ile yazını birleştirmeyi dener. Bunu bir kitap içinde iki konuyu ele alarak ve onlar üzerine ayrı ayrı durarak değil, ikisi arasında nedenselliğe dayanan bir bağ bulunduğunu ortaya koyarak yapar. İngiliz eleştirmenlerinin, ozanın imgelem kuramı ile, bir yüzyıllık düşünsel uğraşlarında yer alan bağdır bu" (10). *Yazınsal Yaşamöyküsü* Coleridge'in İngiliz ampirik geleneğinden tamamen kopup Alman idealizmi sınırları içinde yeni bir felsefi çerçeve oluşturması sürecini yansıtır. Ruston bu çalışmanın imgeleme yaptığı vurgu ve onu merkeze koymasından dolayı Wordsworth'ün *Lirik Baladlar*'a yazdığı Önsöz'den farklı bir Romantik manifesto olduğunu savunur (104). Ancak Appleyard'a göre, *Yazınsal Yaşamöyküsü* bütünsel bir argümana ve biçime sahip olmaması nedeniyle Coleridge'in düşünceleri hakkında bile yeterli fikir veremezken, onu Romantik edebiyat kuramının bir ifadesi olarak almak son derece yanıltıcıdır (125). Newlyn ise *Yazınsal Yaşamöyküsü* aynı anda üç şeydir der: "bağdaştırma anlamında idealist bir çaba (birbirinden ayrı düşmeye başlayan disiplinlerin bir araya getirilmesi için); düzyazının şiirselleşmeyi amaçladığı melez bir deneysel yazı formu; gazetecilerin 'müsvedde' dedikleri, yayıncıdan gelen baskı üzerine acele dikte ettirilmiş bir metin" (7).

Bu dönemde afyon bağımlılığı iyice artar ve sağlık sorunları daha da ciddileşir. Ekonomik anlamda neredeyse tümüyle dostlarına bağımlı hale gelir ve kısa bir ziyaret için gittiği Morgan ailesinin evinde altı yıla yakın bir süre kalır. Genelde bu dönemde yazdığı mektuplar çok karamsardır. Dostlarına ve yayıncısına yazdığı mektuplarda Coleridge'in sürekli bir şeylerden yakındığına tanık oluruz, bazen sağlık sorunlarından, bazen yazma yeteneğini yitirmesinden bazen de diğer insanların yabancılaştmasından dert yanar. Bitirmek üzere söz verdiği yazılarının çoğunu bitiremez ve bütün bunlara bir de değişik konularda yaşadığı vicdan azabı eklenmiştir. Mektuplarından birinde intihar etme olasılığından dolayı odasındaki bütün kesici aletlerin kaldırıldığından bahseder (akt. Radley 22). Bütün bu sıkıntılara rağmen daha önceki dönemde yazdığı kadar iyi şiir yazmasa da Shakespeare ve güzel sanatların değişik alanları üzerine eleştiri yazıları

yayımlanır. Yine bu sıkıntılı döneminde *Pişmanlık* (Remorse) başlıklı bir tiyatro oyunu yazar ve bu oyundan oldukça iyi bir gelir elde eder.

1816'dan itibaren çaresizlik içinde, iyi bir doktor olan Dr Gillman'ın Highgate'deki evinde sürekli kontrol altında tutulmayı kabul eder. Burada kaldığı süre içinde her ne kadar Coleridge gizlice köydeki eczacıdan ufak dozlarda afyon ruhu temin etse de büyük oranda bu alışkanlığı kontrol altına alınabilir (Purton 108). Ölümüne kadar da orada kalır. Bu konuksever adam Coleridge'e sadece tıbbi bilgisini değil dostluğunu ve düzenli bir yaşamın nimetlerini de sunduğu için Coleridge, Gillman'ın evinde uzun zamandır sürüncemede olan projelerini bitirecek enerjiyi kendinde hisseder. Lord Byron'un teşvikiyle, 1789'da yazdığı ancak bastırmadığı "Christabel," "Kubilay Han" (Kubla Khan) ve "Uykudaki Kederler" (Pains of Sleep) yayımlanır. 1816 Mayıs'ında *Christabel ve Diğer Şiirler* (Christabel and other Poems) başlıklı şiir kitapçığı, ardından da *Yazınsal Yaşamöyküsü ve Sibylline Leaves* (Temmuz 1817) yayımlanır. Daha sonra da *Pişmanlık* başlıklı tiyatro oyunu yeniden sahnelenir. Güncel olaylar hakkındaki görüşlerini içeren yazılarını yönetici, orta ve işçi sınıflarına hitaben sırayla birbirini takip eden eserlerde toplamayı planlar. İlki *Devlet Adamının Elkitabı ya da Kutsal Kitap, Siyasal Beceriye ve Öngörüye En İyi Rehber* (The Statesman's Manual: or the Bible the Best Guide to Political Skill and Foresight) başlığıyla 1816 Aralık'ında basılır. İkincisi 1817 Nisan'ında basılır ancak üçüncü bölümü basılmaktan vazgeçer.

1816 ve 1817 yıllarında verdiği ve 1817'de *Sıradan İnsanlara Vaazlar* (Lay Sermons) başlığıyla basılan söylevlerinde Coleridge, Platonik felsefeyle Hristiyan dinindeki ahlaki değerleri birleştirerek yaşadığı dönemdeki "ticaret ruhunu" gönülden destekleyen toprak sahiplerine karşı bir muhalefet oluşturmaya çalışır (Keane 78). Çağdaşı İngilizlerin materyalist olduğunu ve maddeci kazanımlara çok değer verdiğini belirtir ve ironik bir şekilde, "Eflatun dirilip gelse İngilizlerin bir zanaatkarı Eflatun'a tercih edeceğini" söyler (Lay 183-184). Artık insanların felsefeye ve dine ilgi göstermediğinden yakınır. Çağdaşlarının Hz İsa merkezli değil insan merkezli bir algılamaları olduğundan şikayet eder, onların mekanikleşmiş kişiliklerinden ve etrafta gördüğü hümanist kültürden dert yanar. *Sıradan İnsanlara Vaazlar* daha sonra Geniş Kilise Hareketi'nin ve Hristiyan Sosyalistlerin reformcu düşüncelerinin oluşmasında etkili olmuştur. Jerome McGann, Coleridge'in "yüksek bakış açısı"nın daha sonra Hegelci ve sol görüşlü yeni-Hegelci bakış açısının varmak istedikleri hedef olduğunu belirtir (9).

Bu dönemdeki yazılarına gönderme yaparak, gönderme yaparak, Sara Coleridge babasının düşüncelerinde yıllar içinde değişmeyen tek şeyin

köleliğe karşı tutumu olduğunu söyler (akt. Keane 80). Ancak burada bir noktanın altını çizmek gerekmektedir; Coleridge ilerleyen yıllarda da köleliğe karşı yazmaya devam eder ama bu konuyu ele alışı Pantisokrazi dönemine göre oldukça farklılık gösterir. Köle ticareti konusundaki eski sert duruşunu yitirmiş, daha sonraki yıllarda kölelilik kurumunun, kölelere iyi davranıldığı, Hristiyanlık öğretildiği ve kolonilere vardıktan sonra bağımsızlıklarının verildiği bir koşulda aslında bir kurtuluş olabileceğini söyleyecek kadar muhafazakarlaşır. Keane “[y]ine de sosyal ve politik konularda yazdığı yıllar boyunca, köleliği ve köle ticaretini eleştirdiği kadar sert bir dille hiçbir şeyi, eleştirmedi,” der (124).

1818'den 1834'e kadarki yazılarında tanrıbilim gittikçe artan şekilde yazılarında baskın hale gelir, en sonunda yazılarının tartışmasız tek konusu olur: “... erken dönem yazılarında Hz. İsa politik bir devrimci olarak görülürken son dönem yazılarında politik durum Tanrı'nın amaçlarına hizmet eder” (Corrigan 161). Basil Willey'in sözleriyle, “siyasal görüşleri gittikçe daha dinsel, dinsel görüşleri gittikçe daha siyasal” olur (akt. Urgan 250). Coleridge'in yaşamının son on beş yılı tanrıbilimle bütün kalbiyle ilgilendiği yıllardır ve yazılarında o dönemde, rasyonalist bakış açısının neden olduğu dini konularda yaşanan bir açmazdan çıkış bulmaya çalışır. Eski çizgisinden o denli uzaklaşmıştır ki 1820'de yazdığı bir yazıda Wordsworth'un şiirlerinde doğaya tapındığı için onu eleştirir (Purton 118).

Bu dönemde Coleridge'in etrafında yeni bir hayran kitlesi oluşmuştur ve ünü iyice arttığı için tek oturumluk ya da dizi halinde söylevler vermesi için sık sık davet edilir. Coleridge, her Perşembe günü söyleşi akşamları düzenlemekte ve değişik konularda konuşmaktadır (Purton 129). Bu dönemde verdiği derslerin başlıklarından bazıları şöyledir: “Bireysel Zihnin Gelişimi” (The Growth of the Individual Mind), “Felsefe Tarihi” (The History of Philosophy), “Edebiyat Üzerine Genel Bir Ders” (General Course on Literature). Roma Katolizmi'nden, Shakespeare'in kahramanlarını betimleme yeteneğinden, ve insandaki ve hayvandaki enerjiden, renk körlüğünden, Reformdan vs. bahseder. Bu derslerinde Chaucer, Spenser, Shakespeare, Cervantes, Rabelais, Donne ve Milton gibi hem İngiliz hem de Avrupa edebiyatının büyük yazarları üzerine konuşur. Bu yazıları 1836'da *Yazınsal Artakalanlar* (Literary Remains) başlığıyla yayımlanmıştır.

Henry Nelson Coleridge ile değişik konularda yaptığı konuşmalar *Masa Başı Söyleşileri* (Table Talk) başlığıyla yayımlar. Coleridge'in çok değişik konularda (günün önemli isimleri, Hristiyanlık, dans, bilim, flora, gramer vs) genel olarak felsefeyi ve dini uzlaştırma çabası vardır. Bu kayıtlar bir sistem içinde değil karmaşık bir yapıda okuyucuya sunulmuştur. Daha sonra eski eserlerindeki belirsiz noktaları açıklığa kavuşturmaya çalıştığı ve dini bir

yazar olarak onun ününü perçinleyen *Düşünceye Yardımlar* (Aids to Reflection, 1824) yayımlanır. Coleridge bu kitabın amacının, “özellikle disiplinli bir zihin ve yaşam isteyenlere, dini ve ahlaki boyutta yardım vermek” olduğunu belirtir. Özellikle din adamı olmak isteyenlere hitaben yazılmıştır (*Aids* xv-xxii). Din ve ahlak arasındaki sıkı ilişkiye değinerek, “ahlak bedendir, Hz İsa’ya olan inanç da bu beden ruhudur” der (*Aids* 40). Hristiyan ahlakı üzerine fikirlerini verdikten sonra akıl ve Hristiyanlık arasında bir uzlaşma kurmaya çalışır (*Aids* 143-171). İrade (Will) ve akıl (Reason) arasındaki farklardan bahsederek, bunlar arasındaki farkın çok az olduğunu, çünkü her ikisinin de kaynağının Tanrı olduğunu belirtir. Satır aralarına inildiğinde çoğu kez ‘akıl’ sözcüğü yerine ‘felsefe’, ‘irade’ sözcüğü yerine de ‘din’ kullandığı görülür.

Hristiyanlık üzerine olan düşüncelerini ve yorumlarını bir araya getirdiği *Düşünceye Yardımlar*’da, Hristiyanlığın, doktrinlerden bağımsız bir vahiy olarak önemini vurgular: “Bu kitabında Kantçı usla anlamının yüksek şiirsel yetisi ya da tinsel aydınlanma arasındaki ayrımı belirler. Bu, her günkü dünyanın bilgisini kazandıran *anlama* ile bizi son tinsel gerçeklere götüren usun birbirinden ayrılması girişimidir” (Çakır 9). Bu kitap Viktorya Döneminde tam üç kez basılmıştır. “Yirminci yüzyılda yazan eleştirmenler tarafından dikkate alınmamasına rağmen, Coleridge’in dini konularda yazdıkları Viktorya Döneminde ayrı bir öneme sahiptir... *Düşünceye Yardımlar* Coleridge’in eserleri arasında en çok basılan kitabıdır” (Jackson 8). Bu kitabında Emerson ve Theodore Parker gibi Amerikan transandantalistlerini önemli ölçüde etkileyen tanrıbilim, politik kuram ve eleştiri üzerine yazılar vardır:

Amerikan transandantalistleri Coleridge’in *Düşünceye Yardımlar*’da, Alman İdealizmiyle geleneksel dini inancı uzlaştırmasına hayranlık duymuşlardır. Coleridge’in Amerikalı hayranlarının pek çoğu onun örgenci biçim kavramı ile felsefi boyuttaki uğraşısını hatırlamışlar ve günlük yaşamdaki nesnelere algılanmasında kendini dışa vuran temel bilgi üzerine söylediği esin veren ifadelerine büyük değer vermişlerdir. (McKusick 224).

Bu kitabı yazmasından ölümüne kadar olan sürede kendini Triniteryen Hristiyanlığın savunmasına adan.1830’da son eseri olan bir monograf yayımlanır, *Kilisenin ve Devletin Yapısı Üzerine* (On the Constiution of the Church and State). Son dönemdeki muhafazakar düşüncelerini açıkladığı bu kitapla Coleridge, etkili bir politik ve dini yazar olarak ününü perçinler. Bunlar aynı zamanda *Dost*’ta bahsettiği düşüncelerine son şeklini verdiği

yazılarıdır. Bu kitabında dini görüşlerinin yanı sıra toplumun örgencil ve dinamik yapısı üzerine olan düşüncelerini de yazmış ve kafasındaki ideal topluma Platonikleştirilmiş bir Hristiyanlıkla (*Platonized Christianity*) şekillendirilmiş bir devlet kavramı eklemiştir. Gençlik yıllarındaki dini ve sosyal ahlak arasında bir ayırım yapmadığı, her ikisini eşit gördüğü bir çizgiden bu iki öğeyi farklı düzlemlerde değerlendirdiği muhafazakar bir çizgiye kaymıştır. Gerçekliğin algılanması ve ifadesi ile devletin siyasi kurumları arasındaki hassas ilişki onu meşgul etmeye devam etmiştir. 1795'te konuşma özgürlüğü ile ilgili yaptığı konuşmalarda ve yazılarında bu özgürlüğün önemine değinirken, bu özgürlüğü kullananların sahip olması gereken sorumluluk üzerinde dursa da bu noktayı pek vurgulamamıştır. “Şimdiki Savaş Üzerine” (251) (*On the Present War*) başlıklı konuşmasında “inandığını söyleyebilme özgürlüğünü yasaların üzerinde bir yasa” olarak almıştır. Aynı konuya değindiği ve on beş yıl sonra yazdığı “Gerçeğin İfadesi” (*On the Communication of Truth*) başlıklı yazısında ise vurguyu bu özgürlüğü kullanan insanların taşıdığı sorumluluğa yapmıştır. Bu yıllar din ve politika arasında belirleyici bir çizgi koyduğu, ikisini birbirinden ayırdığı yıllardır. O yüzden dinin üzerinde durduğu birey ve vicdan ikilemesi ile politikada vurgulanan vatandaş ve devlet kavramları arasındaki fark ön plana çıkar. Oysa daha önceki yazılarında bunlar arasında bir fark gözetmez, dinde tanımlanan birey ile siyasette tanımlanan bireyi aynıymış gibi alırdı. Burada bir noktanın altını çizmek faydalı olabilir. Ona göre her iki birey tanımı da ahlaki bir temele dayanır ancak bu iki birey tipinin pratik gerçeklikteki yansıması, kendini ifade edişi birbirinden farklıdır. Aynı ayrıştırmayı din ve kanunlar arasında da yapar, ve biri içsel olanı vurgularken diğeri dışsal olanı vurgular der. Bu yazılarında dikkatli bir okuyucunun fark ettiği diğer bir noktaysa, eskiden alt tabakadaki ya da baskın ideolojinin dışladığı kişilere seslenirken, bu yazılarında hitap ettiği okuyucu kitlesi orta ve üst tabakadandır. Coleridge onların yöneticilik konusundaki birikimlerine güvenir ve eğitim sayesinde bu sınıfların önderliğinde toplumun dönüştürülebileceğine inanır.

Kilisenin ve Devletin Yapısı Üzerine'de, toplumu oluşturan iki etmeden ve bu iki etmen arasında kurulması gereken dengeden bahseder. Bu etmenler, toprak sahiplerinin oluşturduğu “kalıcı güçler” (*forces of permanence*) ve orta sınıfın oluşturduğu “ilerlemeyi sağlayan” (*forces of progression*) güçlerdir. Bu ilerlemenin varlığı ve idamesi üçüncü bir etmene bağlıdır; Ulusal Kilise ya da Kilise üyeleri tarafından oluşturulmuş “sürekli ve ilerici bir medeniyet.” *Kilisenin ve Devletin Yapısı Üzerine*'de özellikle beşinci bölümde, Kilise, eğitimi şekillendiren, denetleyen kurum olarak ideal

bir toplumun oluşabilmesinde bu iki etmen arasındaki ilişkinin dinamiğinin dengede olması için önemlidir, fikri vurgulanmıştır.

Görüldüğü gibi burada Kiliseye hayati bir rol vererek, Coleridge, Kilise olmadan hem sürekliliğin hem de ilerlemenin olamayacağını vurgulamıştır. Coleridge'in burada lokomotif ve denetleyici olarak gördüğü din adamı sınıfı kalıcı olması gereken bir sınıftır ve bu sınıfın görevlerini şöyle açıklar: belli sayıda din adamı var olan bilgiyi geliştirmek ve genişletmek için, fiziksel ve ahlaki bilimlerin ilgi alanlarını ve ayrıca yeni oluşacak bilim dallarını oluşumunu denetlemek için sosyal bilimlerin başında kalacaktır, geçmiş medeniyetlerin hazinelerine bekçilik etmek ve şimdiki geçmişe bağlamak için vatandaşların kanunlar ve hakları konusunda bilinçlendirmek ve bu hakların kullanımında yapmakla görevli oldukları sorumluluklarını yerine getirdiklerini garantilemek için iş başında olmaları gerekir. Milletten güvenliğini sağlama görevi de bu gruba verilmiştir (*Church and State* 45-52). Bu toplumda, din adamları, toprak sahiplerine felsefi ve ahlaki değerleri sürekli telkin ederek geleneksel aristokrasiden farklı, eğitilmiş bir aristokrasi oluşturacaktı. Görüldüğü gibi, Coleridge, bu toplum düzeninde din adamlarına toplum mühendisliği rolü vermekte ve onlardan kafasındaki ideal toplumu kurgulamalarını beklemekteydi. Bu elit grup, kültürel mirasın korunmasını temin ederek ve kişileri hakları ve sorumlulukları konusunda bilinçlendirerek uygarlığın değerlerini koruyacak, geçmişi şimdikiye, şimdikiye de geleceğe bağlayacaktı.

Coleridge hayatının hiçbir döneminde siyasi bir derneğin ya da grubun üyesi olmamıştır. Ezilenlerin durumuna çözüm olarak da “bireysel eylemi vurgulamıştır. Onların durumunu iyileştirmek için, “bireylerin onların yanında olması ve onlara görevlerini öğretmesi gerektiğini” belirtir. Erken döneminde orta sınıf kaynaklı oluşumları/ dernekleri devletin yapısına bir tehlike olarak görürken geç dönemde bu durum tersine dönmüş, bu sefer de alt tabakada gerçekleşen örgütlü oluşumları tehlikeli olarak görmeye başlamıştır. Coleridge bu tip oluşumların “dernek hükümetine ve Jakobenliğe götüreceğini düşünüyordu (akt. Colmer 253).

Coleridge son yazdıklarıyla daha sonra Viktorya Döneminde ortaya çıkan, Cambridge Apostles gibi muhafazakar entelektüel grupları ve Oxford Hareketi gibi muhafazakar dini eğilimleri etkilemiştir. Matthew Arnold [özellikle *Kültür ve Anarşi* (Culture and Anarchy) başlıklı eserinde] ve John Henry Newman Coleridge'in bu eserinden etkilenmiş isimlerdendir. Dini düşüncelerini politik düşüncelerle harmanladığı bu son kitabı onun, İngiliz toplum yapısı üzerine fikir üretmiş Edmund Burke, Thomas Carlyle, Matthew Arnold ve Cardinal Newman gibi İngiliz muhafazakar düşünürleri arasındaki yerini sağlamlaştırmıştır (Holmes 1982: 45). Cooke,

“Coleridge’in geç dönemindeki politik felsefesi onun düşüğe geçen enerjisinin melankolik bir yansıması değil, İngiliz politik düşüncesinde dinamik bir muhafazakar geleneğin yaratılması sürecinin bir parçasıdır. Bu geleneğin gerçek filozofu Burke’den bile daha fazla Coleridge’dir,” der (1979: 153).⁶

Kitaplarından elde ettiği ve hükümetin kendisine bağladığı yıllık gelir yaşamının son yıllarında Coleridge’in ekonomik sıkıntılarını büyük oranda çözmüştür. Bu yıllar aynı zamanda onun “Highgate’li bilge” olarak anıldığı ve etrafında belli bir hayran kitlesinin oluştuğu yıllardır. Son yıllarında maddi olduğu kadar dinsel konularda da dinginlik ve huzur içinde yaşamıştır. Yaşamının bu yıllarında, neden bir din adamı olmadığına hayıflanmıştır ve eğer öyle olsaydı daha mutlu bir ömür sürmüş olacağını düşünmüştür (akt. Willey 242).

Coleridge kafasında sürekli büyük projelerle dolaşmasına ve bu projelerini dostlarına yazılı ya da sözlü olarak anlatmasına rağmen, bunların hiçbirini gerçekleştiremez. Hep *Opus Maximum* adını verdiği bir şaheserde, Alman idealist felsefesiyle Hristiyanlığın ortodoks açıklamalarını bağdaştırabilmenin hayalini kurar ancak bu hayalini gerçekleştiremez. 25 Temmuz 1834 tarihinde Highgate’te ölür.⁷ Görüldüğü gibi, Coleridge dinsel konularda gittikçe daha da muhafazakarlaşmış, onun Tevhitçilik ile tanrıtanımazlığın kıyılarında başlayan dinsel yolculuğu oldukça tutucu bir çizgide, Triniteryanizm, ile sonlanmış.

Ölmeden sekiz ay önce mezar taşına kendi yazdığı hitabede Coleridge şöyle der:

Dur, Hristiyan yolcu!- dur, Tanrı’nın çocuğu,
Ve iyi bir yürekle oku. Bu çimli toprağın altında,
Bir şair yatar, ya da bir zamanlar şair olan biri,
S.T.C için bir dua et,
Ki o yıllarca

⁶ Coleridge, Kierkegaard, Heidegger ve Camus gibi Varoluşçu düşünürlerin ve Dietrich Bonhoeffer ve Paul Tillich gibi modern tanrıbilimcilerin öncüsü olarak da kabul edilir: “Coleridge’in kişisel gizemciliği varoluşçu olan pek çok özelliğe sahiptir, bunlar: saf Oluş’un metafizikçisi olarak şair kavramı üzerine yaptığı vurgu; yok-Oluş karşısında hissettiği derin korku; bariz bir şekilde yabancılaşmış bir doğa ile karşılaştığında hissettiği derin Endişe (Angst); ‘Yaşlı Gemici’ ve ‘Üzüntü’deki iyileştirici hareketin merkezinde olan ‘kutsama’ dürtüsüdür” (Holmes 1982: 57-58). Onu varoluşçu yapan diğer bir özellik de, “mistik deneyimin kaynağını arayışı ve doğadaki insanın belirleyici özelliğinin sonsuza ve aşkın olana duyduğu özlem fikridir” (Holmes 1982: 59).

⁷ Ölümünden sonra, onun afyon bağımlılığına açıklık getiren bir gelişme olur. Kendi isteği üzerine otopsi yapıldığında bütün sağlık sorunlarının aslında kalp büyümesinden kaynaklandığı anlaşılmıştır (Doughty 546-47).

Yaşamda ölümü gördü, burada
Ölümde yaşamı bulması dileğiyle!⁸

Kaynakça

I. Birincil Kaynaklar:

- Coleridge, ST. *Collected Notebooks*. Ed. Kathleen Coburn. 2 vols. New York: Pantheon, 1957.
- . *On the Constitution of the Church and State*. 2nd ed. Ed. HN Coleridge. London: Pickering, 1839.
- . *Aids to Reflection*. London: George Bell & Sons, 1884.
- . *The Watchman*. Ed. Louis Patton. No 2 of *The Collected Works of Samuel Taylor Coleridge*. Gen. Ed. Kathleen Coburn, Assoc. Ed. Bart Winer (Bollingen Series 75). London: Routledge and Kegan Paul, 1970.
- . *The Collected Letters of Samuel Taylor Coleridge*. Ed. E.L. Griggs. 6 Vols. Oxford: Clarendon P, 1956-1971.
- . *Coleridge Poetical Works*. Ed. E.H. Coleridge. Oxford: Clarendon, 1980.
- . *The Friend*. London: Gale & Curtis, 1812.
- . *Denemeler*. Çev. Halit Çakır. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.
- . "On the Present War." *Coleridge's Poetry and Prose A Norton Critical Edition*. Eds. N. Halmi, P. Magnuson and R. Modiano. New York: Norton, 2004. (250-259)
- . *Coleridge's Poetry and Prose A Norton Critical Edition*. Eds. N. Halmi, P. Magnuson and R. Modiano. New York: Norton, 2004.

II. İkincil Kaynaklar:

- Appleyard, J.A. "Coleridge and Criticism: I. Critical Theory." *S.T. Coleridge*. Ed. R.L. Brett. Athens, Ohio: Ohio UP, 1972. 123-146.
- Ashton, Rosemary. *The Life of Samuel Taylor Coleridge, A Critical Biography*. Oxford: Blackwell, 1996.

⁸ Stop, Christian passer-by!- stop, child of God,
And read with gentle breast. Beneath this sod
A poet lies, or that which once seem'd he.
O, lift one thought in prayer for S.T.C.;
That he who many a year with toil of breath
Found death in life, may here find life in death!
Mercy for praise- te be forgiven for fame
He ask'd, and hoped, through Christ.
Do thou the same! (qtd. in Bloom 1986: 32)

- Beer, John. "Coleridge's afterlife." *The Cambridge Companion to Coleridge*. Ed. Lucy Newlyn. Cambridge: Cambridge UP, 2002. 231-244.
- Birlik, Nurten. *Samuel Taylor Coleridge'in Söyleşi ve Yüksek İmgelem Şiirleri*. Ankara: Ürün, 2011.
- Bloom, Harold. Introduction. *Samuel Taylor Coleridge*. Ed. Harold Bloom. New York: Chelsea House, 1986. 1-18.
- Colmer, John. "Coleridge and Politics." *S.T. Coleridge*. Ed. R.L. Brett. Athens, Ohio: Ohio UP, 1972. 244-282.
- Cooke, Katherine. *Coleridge*. London: Routledge & Kegan Paul, 1979.
- Corrigan, Timothy. *Coleridge, Language, and Criticism*. Athens, Georgia: U of Georgia P, 1982.
- Çakır, Halit. "Coleridge Üzerine." *Denemeler*. Çev. Halit Çakır. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993. 7-14.
- Doughty, Oswald. *The Perturbed Spirit*. California: Fairleigh Dickinson UP, 1981.
- Engell, James. *The Creative Imagination: Enlightenment to Romanticism*. Cambridge, MA: Harvard UP, 1981.
- Fruman, Norman. *Coleridge the Damaged Archangel*. New York: George Braziller, 1971.
- Gravil, Richard. "Coleridge and Wordsworth: Collaboration and Criticism from *Salisbury Plain* to *Aids to Reflection*." *The Oxford Handbook of Samuel Taylor Coleridge*. Ed. Frederic Burwick. Oxford: Oxford UP, 2012. 24-48.
- Haven, Richard. *Patterns of Consciousness*. n.p.:The U of Massachusetts P, 1969.
- Holmes, Richard. *Coleridge*. Oxford: Oxford UP, 1982.
- . *Coleridge Early Visions*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin, 1989.
- Jackson, J.R. De J. *Coleridge The Critical Heritage Vol. 2: 1834-1900*. London and New York: Routledge, 1991.
- Keane, Patrick J. *Coleridge's Submerged Politics The Ancient Mariner and Robinson Crusoe*. Columbia: U of Missouri P, 1994.
- Kitson, Peter J. "The Romantic Period, 1780-1832." *English Literature in Context*. Ed. Paul Poplawski. Cambridge: Cambridge UP, 2008. 306-402.
- McGann, Jerome J. *The Romantic Ideology*. Chicago: The U of Chicago P, 1983.
- McKusick, James C. *Coleridge's Philosophy of Language*. New Haven: Yale UP, 1986.
- Mazzeo, Titar.J. "Coleridge's Travels." *The Oxford Handbook of Samuel Taylor Coleridge*. Ed. Frederic Burwick. Oxford: Oxford UP, 2012. 89-106.

- Muirhead, John H. *Coleridge as Philosopher*. Bristol: Thoemmes P, 1992.
- Newlyn, Lucy. Introduction. *The Cambridge Companion to Coleridge*. Ed. Lucy Newlyn. Cambridge: Cambridge UP, 2002. 1-16.
- Perry, Seamus. "Coleridge's Literary Influence." *The Oxford Handbook of Samuel Taylor Coleridge*. Ed. Frederic Burwick. Oxford: Oxford UP, 2012. 661-677.
- Purton, Valerie. *A Coleridge Chronology*. Houndsmills, Hampshire: Macmillan, 1993.
- Radley, Virginia L. *Samuel Taylor Coleridge*. New York: Twayne, 1966.
- Ruston, Sharon. *Romanticism*. London: Continuum, 2007.
- Urgan, Mina. *İngiliz Edebiyatı Tarihi*. vol 2. İstanbul: Altın Kitaplar, 1989.
- Willey, Basil. "Coleridge and Religion." *S.T. Coleridge*. Ed. R.L. Brett. Athens, Ohio: Ohio UP, 1972. 221-243.
- Vickers, Neil. "Coleridge's Marriage and Family." *The Oxford Handbook of Samuel Taylor Coleridge*. Ed. Frederic Burwick. Oxford: Oxford UP, 2012. 68-88.